

Bestämning – tillvägagångssätt

Det här kan inte bli en uttömmande tabell för hur man skall examinera sig fram till rätt familj, släkte eller art för en viss växt. Det blir för stort. Vad jag vill ge är en översiktlig bild av vad man skall titta på, för det är lätt att börja i fel ände och dra felaktiga slutsatser. Många floror har bilder som beskriver vad man skall leta efter och vill man ha mer uttömmande beskrivningar kan det vara bra att börja där. En vanlig svensk flora innehåller faktiskt en stor del av de familjer vi odlar i våra trädgårdar, bara till stor del andra arter.

Det mesta handlar om blommorna och deras delar. Blad har vanligen inte stort bevisvärde när det gäller att grovbestämma växter. De kan variera mycket inom en familj och de kan se lika ut även om växterna inte är närmare släkt. Tänk bara på ett klöverblad och på ett harsyreblad. De är lika varandra men växterna hör till olika familjer och är inte speciellt nära släkt. Tittar man på blommorna inser man hur stor skillnaden är. Det är också många familjer som innehåller både örter och vedartade växter, så det säger inte mycket om var växten har sin släkt.

Skall man examinera sig fram till arter blir bladformen viktig, men för att göra familjebestämningar har de inte mycket värde.

Undantaget är de i regel parallellnerviga bladen hos den stora gruppen enhjärtbladiga växter. Har en växt blad med nerver som går på längden från stjälken till spetsen på bladet, kan man ofta utgå från att det är en enhjärtbladig växt man undersöker. Den gruppen innehåller många familjer och massor av släkten och arter, men man har i alla fall sorterat bort väldigt mycket av växtligheten. De bladen har alltså ingen mittnerv som sedan de flesta av de andra nerverna går ut från. Jämför t.ex. ett sälgbblad eller en primula med ett blad från ett gräs eller en bollök. De första hör till de tvåhjärtbladiga, de senare till de enhjärtbladiga växterna.

Hur bladen sitter kan också vara viktigt. De flesta växter har spridda blad med bara ett på varje nivå längsefter stammen eller stjälken. Men hos en del familjer sitter bladen mitt emot varandra, 2 och 2, 3 och 3 eller i kransar. Det är bra att lägga märke till.

Starta alltid med blomman. Räkna kronbladen: 4, 5, 6, varierande (vanligen 5-7) eller många. Är kronbladen fyra handlar det oftast om vallmoväxter eller korsblommiga. Men inte minst toppblommor inom vallmoväxterna kan ha 5 eller fler kronblad. De flesta blommorna på en planta i familjen har dock bara 4.

Är de 3 eller 6 hör växten till de enhjärtbladiga. Då är bladen i regel långsmala och har nerver som går längs med bladet (inga sidonerver). Dock är ibland blommorna i familjen Berberidaceae också 6-taliga utan att höra till de enhjärtbladiga. Då får man inte glömma att kolla bladen. De visar att växten hör till de tvåhjärtbladiga.

Varierar antalet kronblad mellan olika individer har man ofta hittat någon art i familjen smörblommaväxter (Ranunculaceae). Tänk till exempel på en vitsippa. Många släkten och arter även inom den familjen har dock alltid 5 kronblad.

Är de många (utan att blomman är dubbel eller fylld) är det troligaste att det är en näckros eller en magnolia. Och det behöver man kanske inte räkna kronblad för att veta.

Är kronbladen 5 kan det vara en stor mängd olika familjer och då måste man gå vidare och titta på annat. Man skall dock vara medveten om att man ibland kan hitta enstaka exemplar av en växt som inte har samma antal kronblad som de andra inom arten.

Är alla kronbladen lika varandra eller är det t.ex. en läppblomma som hos ett plister eller en ärtblomma. Är kronbladen fria från varandra eller sitter de ihop som en skål eller ett fat. Eller för den delen som hos ett plister.

Hur många är ståndarna? 2, 4, 5, 6, 10 eller många?

Sitter det som skall bli frukten under kronbladen eller sitter det mitt inne i blomman? Hur ser frukten ut? Ett bär eller en frukt, en kapsel, en ärtskida eller någonting med flyganordning för spridning? Det finns många olika varianter och det är en god hjälp om man har sett efter ordentligt.

Hur ser blomställningen ut? Sitter det en ensam blomma i toppen eller sitter de i en flock eller ett hänge eller huvud? Det finns gott om varianter även i det fallet och det är egentligen inte så svårt att lära sig det viktigaste. Så småningom tar man sig fram till rätt familj nästan utan att tänka efter vad det är man ser som gör att man vet.

Som en extra bonus lär man känna sina växter ytterligare.